

„Az elektromos autók és a piaci mechanizmusok magukban nem sokat érnek”

Article by Danijela Dolenc

September 11, 2019

Az örök békétől az egyre szorosabb egységig, az Európai Unió legitimitációja mindig is a jövővel kapcsolatos víziókon alapult. A legtöbb – és főképp a kelet-európai – ember számára a történet legjobb és legfontosabb része az európai szociális modell volt: gyarapodás, védelem és szabadság. De mi történik velünk, ha pont ez a legjobb rész szűnik meg? A *Green European Journal* cikksorozatának alábbi darabjában Danijela Dolenc, egy Horvátországban élő társadalomtudós azt vizsgálja, miért csalódott a társadalom abban a status quo-ban, amely gazdasági egyenlőtlenségeket, és a neoliberalizmus különféle árnyalatait kínálja Európa lakosságának. Dolenc azt mondja, az EU rossz irányba fejlődött, de ettől még nem lehet hátrat fordítani az egyesült Európa ideájának. A klímaválság kihívásaival szembenézve a zöld baloldalnak egy olyan átalakuláson kell dolgoznia, amely túllép az osztályhierarchián és megmenti a bolygót – az elektromos autók és a piaci mechanizmusok önmagukban nem sokat érnek.

Kelet-Európa állampolgárai számára az EU sokáig a legfőbb politikai célkitűzésnek számított – és ez adta nekik a jövőbe vetett hitet. Európa számított a világ legfejlettebb régiójának: jólétet és fellendülést jelképezett, amely ráadásul kéz a kézben járt a politikai és szabadságjogok magas szintű védelmével. Más szavakkal: ezek az állampolgárok a híres „európai szociális modelltől” álmodoztak.

Ám ez az áhított Európa nem jött el számukra. Míg az EU irányelve korábban az volt, hogy „békét Európának” – idővel az az elképzelés vette át a helyét, miszerint a közös piacnak kellene elhoznia mindenki számára a jólétet. A Lisszaboni stratégia azt a célt tűzte ki az EU vezetőinek, hogy tegyék Európát a világ legversenyképesebb gazdaságává, ezért az európai szociális modelltől szóló elképzeléseknek szépen lassan hátrat fordítottak – és a piaci versengésre fektették a hangsúlyt. Ennek hatására pedig még tovább tágult a szakadék a mag Európa és a perifériák között. Ezzel együtt nőttek az egyenlőtlenségek, és egyre csak erodálódott az EU támogatottsága.

2012-re egy dolog biztossá vált. Mint azt Mario Draghi, az Európai Központi Bank elnöke is mondta: az európai szociális modell halott. Persze 15 vagy húsz évvel a szabadpiaci átalakulások kezdete után ez teljesen nyilvánvaló volt Kelet-Európa lakosai számára, akik már a csatlakozás idején is jóval kevésbé támogatták az uniós tagságot, mint a megelőző években bármikor. A csehek, szlovákok, lengyelek, horvátok, magyarok és szlovének kiábrándító, harminc százalék alatti választási részvételeket produkáltak. Az egykori eufória csalódásba fordult, és ami még rosszabb, a közhangulat változását majdnem mindenki figyelmen kívül hagyta – leszámítva az új populista jobboldalt.

Ez a mi nagy problémánk 2019-ben: bár nagyon kevés rajongója maradt mára az EU-nak, nekünk mégis

szükségünk van rá. Éppen ezért, teljesen meg kell azt újítanunk.

Ennek fényében hatalmas kihívás meggyőzni a közép-európai választókat, hogy menjenek szavazni az EP-választásokon. Európa távoli, a brüsszeli elitek pedig nem hallják a polgáraik hangját. Ez a mi nagy problémánk 2019-ben: bár nagyon kevés rajongója maradt mára az EU-nak, nekünk mégis szükségünk van rá. Éppen ezért, teljesen meg kell azt újítanunk.

Az EU létfontosságú ahhoz, hogy megbirkózzunk a 21. század alapvető kihívásaival: a növekvő egyenlőtlenségekkel, a klímaváltozással és a migrációval. Ezekre nem lehet csupán a nemzeti politika keretein belül választ találni. Gyakori áradások, extrém hőmérséklet-ingadozások, szárazságok, tüzek és példa nélküli viharok jelzik, hogy komolyan kell venni a klímaváltozást. 2014-ben a Nyugat-Balkán pusztító áradásokkal szembesült, amelyek 2,5 millió ember életét befolyásolták valamilyen formában – és megmutatták azt is, hogy általában azok szenvedik el leginkább a klímaváltozás következményeit, akik a legkevésbé tehetnek róla. Hasonlóképp, évekig Európa periferiája volt az, ahol a migrációs útvonal részeként közelről nézhettél azon emberek szenvedéseit, akik a Közel-Keletről és Észak-Afrikából menekültek egy jobb élet reményében Európába. Ezzel egyidőben a periferiák lakossága is nagy számban vándorolt nyugat felé, hogy ott jobb munkalehetőségeket találjon.

Ezen kihívásokra reagálva, az EU választópolgárainak az elitek hamis választási lehetőségeket kínálnak: arról kellene dönteniük, „nyitott” vagy „zárt” Európában akarnak-e élni, miközben az ide vezető neoliberális politikát szinte senki nem akarja megkérdőjelezni.

Az a nyitott Európa, amit a liberális pártok hirdetnek, valójában a gazdasági liberalizmus politikájának folytatását jelenti – hiába vezetett ezen politika alkalmazása a múltban is az országok közötti egyenlőtlenségek növekedéséhez. A liberális gazdaságpolitika pusztító hatásáról szóló meggyőző bizonyítékok ellenére a liberális pártok üzenete továbbra is az, hogy túl keveset léptettek idáig életbe az elképzeléseik közül, és meg kellene duplázni a deregulációra és liberalizációra irányuló erőfeszítéseket, hogy végre megszabaduljon a piac a béklyóitól. Más szavakkal: a liberálisok cinikusan megpróbálnak érvényt szerezni annak a politikának, amelyből a városi, egyetemest végzett és tehetős lakosság profitál – de közben azt akarják elhitetni velünk, hogy mindez a többség érdekeit szolgálja. Behozzák a több sebességű Európa ötletét, és arról álmodoznak, hogy egy olyan EU-ban élhetnek, amely szelektív előnyöket szolgáltat a klubtagoknak. Ez egy olyan elitista elképzelés, amely csak egy privilegizált kisebbséget tud mobilizálni, annak érdekében, hogy megőrizhesse a pozícióját és a vagyonát.

*Mi lenne a kiút ebből a hamis dilemmából, ami a „nyitott”
neoliberális Európa és a „zárt” neoliberális Európa között
késztet minket választani?*

Eközben a jobboldal gyűlöletet kelt, mintha az lenne a gazdasági liberalizmus gyógymódja – ezzel pedig az egyenlőtlenség és bizonytalanság gazdasági okait áthelyezi az identitás és az etnikai különbségek szintjére. Azt sugallják, hogy amennyiben a bankokat és a nagyvállalatokat nem külföldiek és idegenszívűek vezetnék, hanem a „becsületes nacionalisták,” akkor a munka és a tőke közötti konfliktus magától eltűnne. A nép akaratára való hivatkozásuk két tévhitet is rejt magában. Egyrészt azt állítják, hogy a nemzet elképzelt közösségéhez való tartozás felszámolja az osztályokat és minden más különbséget. Másrészt azt mondják, ha elveszük a stigmatizált kisebbségek jogait, az javítani fog a többség körülményein.

Mi lenne a kiút ebből a hamis dilemmából, ami a „nyitott” neoliberális Európa és a „zárt” neoliberális Európa között készítet minket választani? Ahhoz, hogy megoldást találjunk, egyrészt át kell alakítanunk az EU-t, mégpedig olyan formán, hogy a piacépítés imperatívusza helyett az állampolgárok lakhatási viszonyainak és életminőségének javítását és a Föld bolygón való élet vonzóbbá tételét tekintsük legfőbb célunknak. Jelenleg ugyanis az EU a Föld biokapacitásának húsz százalékát használja, miközben a lakossága csupán a világ lakosságának hét százalékát teszi ki. Ha mindenki úgy fogyasztana, ahogy azt az európaiak teszik, akkor 2,8 bolygóra lenne szükségünk, hogy ki tudjuk elégíteni az igényeiket. Éppen ezért, az EU-nak kell a legnagyobb felelősséget vállalnia abban, hogy megtörténjen az irányváltás, és csökkenni kezdjen végre az emberiség ökológiai lábnyoma. Másrészt, a szakpolitikai megoldások kidolgozásához tudomásul kell venni a hatalmas fejlettségbeli különbségeket a mag Európa és a periféria lakossága között. Mint ahogy az államok közötti növekvő egyenlőtlenségeket sem szabad figyelmen kívül hagyni.

Az EU és a világ jövője egy zöld-baloldali perspektívát kíván, amely a klímaváltozás megfékezését célzó sürgős cselekvést összeköti egy társadalmi igazságossági napirenddel, amely tudomásul veszi, hogy nem mindenki érintett ugyanannyira.

Más szavakkal: nem mindenki utazik ugyanabban a csónakban. A klímaválságról szóló jelenlegi diskurzus jórészt egy politika utáni keretbe helyezi a kérdést, amelyben az emberiséget egységként kezelik, mintha ugyanaz lenne a történelmük és a jövőjük. Ez a keret viszont figyelmen kívül hagyja, hogy nem mindenkinek van egyenlő felelőssége a klímaválság kialakulásában, és nem mindenki van ugyanannyira kitéve a következményeknek. Ahogy azt Andreas Malm, a Lund Egyetem kutatója írta: „mindaddig, amíg osztálytársadalmak vannak, addig lesznek a gazdagok és privilegizáltak számára mentőcsónakok, és nem lehet közös képünk a katasztrófáról.” Ami pedig még fontosabb: a politika utáni keret megghiúsítja a mobilizációt – hiszen amikor mindenki hibás, akkor egyben senki sem hibás. Ezt mondta Greta Thunberg is, amikor a davosi Világgazdasági Fórumon beszélt az üzleti elithez. Gyakorlatilag azért vagyunk most ebben a helyzetben, mert mindazok a lépések, amelyek lehetőséget adnának nekünk arra, hogy elhárítsuk a katasztrófát és ezzel a társadalom többségének is előnyére válnának, túlságosan fenyegetőnek tűnnek az önző elit-kisebbség szemében.

2019 áprilisában a Science magazin megjelentetett egy cikket, ami hasonlót állított. Azt mondta, hogy a klíma és a bioszféra védelmében tett lépéseink távolról sem elegendőek, és arra szólít fel, hogy csökkentsük az igényeinket, és osszuk el egyenlőbben a klíma érdekében tett lépések költségeit és hasznát. Mindeközben az EU klímaváltozás elleni politikája a megújuló energiára, energiahatékonyságra, alacsony széndioxid-kibocsátással járó szállításra és hasonlókra fekteti a hangsúlyt, de nem érinti az európai gazdaságok neoliberális alapjait: a gazdasági növekedés mindenhatóságát, és a növekvő egyenlőtlenségek miatt kirobbanóban lévő osztálykonfliktust.

Az EU-nak le kell állnia azzal a gyakorlattal, hogy a klímaválság megelőzésére tett lépéseket új profitszerzési lehetőségként kezelje, és el kell ismernie végre, hogy mélyreható átalakulásra van szükség – a vezérelvnek pedig a társadalmi igazságosságnak kell lennie. Az EU és a világ jövője egy zöld-baloldali perspektívát kíván, amely a klímaváltozás megfékezését célzó sürgős cselekvést összeköti egy társadalmi igazságossági napirenddel, amely tudomásul veszi, hogy nem mindenki érintett ugyanannyira. Annak érdekében, hogy széleskörű társadalmi támogatásunk lehessen a szükséges technológiai változtatásokhoz, az EU szakpolitikai javaslatainak együtt kell járniuk komoly újraelosztási elképzelésekkel, és szükség van komolyan vehető elképzelésekre arra nézvést is, hogyan nézne ki a növekedési paradigmán túllépett társadalom. A zöld baloldal számára az Európai Unió jövője

egy olyan társadalmat jelent, amely túllépett a fosszilis tüzelőanyagokon és a kapitalista logikán – egy olyan társadalmat, ahol mindenki egyenlő.

Danijela Dolenc researches democratisation and the political economy of Europe. Her book *Democratic Institutions and Authoritarian Rule in Southeast Europe* won the 2013 National Science Award in Croatia. Her recent work includes 'Exploring Commons Theory for Principles of a Socialist Governmentality' (Review of Radical Political Economics 2016, with Žitko) and 'Democratization in the Balkans: The Limits of Elite Driven Reform' (Taiwan Journal of Democracy, forthcoming).

Published September 11, 2019

Article in Hungarian

Translation available in English

Published in the *Green European Journal*

Downloaded from <https://www.greeneuropeanjournal.eu/az-elektromos-autok-es-a-piaci-mechanizmusok-magukban-nem-sokat-ernek/>

The Green European Journal offers analysis on current affairs, political ecology and the struggle for an alternative Europe. In print and online, the journal works to create an inclusive, multilingual and independent media space. Sign up to the newsletter to receive our monthly Editor's Picks.